

Bewaar het Pand

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

MEDITATIE

Jesaja's Kerstpsalm

Want een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, en de heerschappij is op Zijn schouder; en men noemt Zijn Naam Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der Eeuwigheid, Vredevorst.

Jesaja 9 vers 5

De grote kerkleraar Origenes placht eens te zeggen dat de bruid van Christus, vóór Zijn verschijning in het vlees, eeuwen lang, allerlei geschenken ontvangen heeft. Het eerste geschenk, zo zegt hij, ontving ze in de paradijsbelofte: 'Ik zal vijandschap zetten'. Het tweede: De wet op Sinai: 'Ik ben de HEERE, uw God, Die u uit Egypteland uitgeleid heb'. Het derde: Zijn beeltenis, het portret van de Geliefde, nl. de profetieën. In de Kerstnacht echter kwam de Bruidegom Zelf tot Zijn bruid. En dat geheel overeenkomstig de beeltenis, in de profetieën haar getoond.

Deze voorstelling nu van Origenes heeft een rijke en diepe zin. Het stelt ons voor, hoe er steeds in de Godsopenbaring, in verband met de komst van Christus, een opklimming is, hoe de beloften en voorzeggingen steeds rijker vorm aannemen. Het ganse Godswoord toch leidt heen en wijst naar de toekomst van de Messias. De ganse openbaring Gods voor Christus' komst is als het ware de knop, waarin de bloem verborgen was. De ganse psalmodie en profetie, schaduw- en offerdienst, zijn al tezamen als zovele windselen, waarin de Christus verborgen was. Tot in de Kerstnacht, waarin de Spruite, waarvan de profeten gesproken hadden, ontsproten is.

De profetieën zijn als zovele sterren, die helder schitteren aan de hemel der belofte Gods. En die tot inhoud hebben: De komst van Immanuel. Die ook voor de godzaligen onder het Oude Verbond de enige grond hunner zaligheid was. Immers, deze Borg heeft Zich gegeven vanaf de stilte der

eeuwigheid. Waarom Johannes in de Openbaring zegt: Het Lam, dat geslacht is van vóór de grondlegging der wereld.

Deze sterren echter verbleken alle, ja, verdwijnen als de Zon der Gerechtigheid opgaat en in volle glans verschijnt. Eén van deze schoonste sterren mag zeker wel genoemd worden: Jesaja. Zijn naam betekent: De HEERE heeft heil verschaft. Voorzeker, deze naam is uitbeeldig van zijn arbeid en profetieën, vanwege de klaarheid, waarmede hij de Christus heeft beschreven. In het eerste deel in de gestalte van de Messias Koning; het tweede deel als de lijdende Knecht des HEEREN, is hij terecht genoemd: De koning onder de profeten. Kerkvaders hebben zijn boek genoemd: Het vijfde evangelie, vanwege de talrijke voorzeggingen van het geboren worden, lijden en sterven van de Messias. Geen profeet toch heeft Christus voorgesteld in Zijn namen en Zijn ambten, in Zijn staten en weldaden als Jesaja.

Hoor in de voorgaande hoofdstukken de schrikkelijke oordelen, die deze profeet aanzegt. Doch de Heere mocht al een tijd de glans van Zijn aangezicht verbergen, straks zal het licht van Zijn gunst weer doorbreken. Want er is een ogenblik in Zijn toorn, maar een leven in Zijn goedgunstigheid: 'Er zal verlossing komen, Zijn goedheid is zeer groot'. Die verlossing nu zal zijn als een helder licht: Het volk, dat in duisternis wandelt, zal een groot licht zien. Het zal verlost worden uit ballingschap en ellende. Doch deze verlossing is beeld en profetie van die gans enige verlossing van dat volk, dat in geestelijke duisternis en in doodsschaduw verkeert. Het is een flauw beeld van het licht, dat ontstoken is in Bethlehems kribbe. Wat daar toch is: Een Licht, zo groot, zo schoon. Gedaald van 's hemels troon. Straalt volk bij volk in d' ogen. Terwijl het 't blind gezicht. Van 't heidendom

verlicht. En Israël zal verhogen.

Immers Hij, Wiens uitgangen zijn van ouds van de dagen der eeuwigheid, is afgedaald in de duisternis en de ellende van het schepsel, om het leven en de onsterfelijkheid aan het licht te brengen, door de innerlijke bewegingen der barmhartigheid; met welke ons bezocht heeft de opgang uit de hoogte; om te verschijnen degenen, die in duisternis gezeten zijn en in schaduwen des doods. Want een Kind is ons geboren, en een Zoon is ons gegeven.

O, van alle kinderen die geboren worden kan wel gezegd worden: het zijn Ben-oni's, kinderen der smarten. En in die smart zou het leven ondergaan, ware niet die Benjamin, de Zoon van Gods rechterhand geboren. Door dat gans enige Kind immers is het mogelijk om van een Ben-oni, zoals wij daar allen van nature op de vlakte des velds liggen, een Benjamin, een zoon van Gods rechterhand te worden. Een Kind is ons geboren, een Zoon ons gegeven. Het is de aanwijzing, niet alleen van het mens worden, maar van het kind worden van de Zone Gods.

Waarom Kind? Het is daarom, omdat we reeds als kind verdoemelijk voor een vlekkeloos heilig God zijn. Hij is gegeven van de Vader. Christus heeft de liefde Gods ons niet verworven, de genade Gods voor ons niet afgedwongen. Hij is integendeel van die liefde Gods de onuitsprekelijk gave en van die genade Gods het onmetelijke geschenk. En gelijk het nu is in de bedeling des heils, zo gaat het ook in de toepassing daarvan. Want die Borg, Die moet ons gegeven worden uit de hand des Vaders.

De heerschappij is op Zijn schouder. Oudtijds droegen de koningen op de schouder de koninklijke insigne, als teken van hun waardigheid. En al was er nu naar het uitwendige geen koninklijke waardigheid bij de kribbe te zien, de profeet weet, dat de Christus

de heerschappij zou uitoefenen, waardoor Hij het onder de zonde geknechte volk van zijn geestelijke vijanden zou verlossen.

Wonderlijk, ja, dat is Hij in Zijn wezen. In Zijn persoon. In Zijn arbeid. Wonderlijk is Hij in de verlossing van elke zondaar. En hij, voor wie het nog nooit een wonder geworden is, moge wel bidden of God het nog eens een wonder voor hem maakt.

Ten tweede noemt Hem de profeet: Raad. O, volk, wat kan dat een troost zijn voor een radeloze. En zullen we ooit de troost van die naam ondervinden, dan zullen we eerst moeten weten wat het betekent, geen raad te weten. Doch Sions vorst is niet alleen Wonderlijk van Raad, Hij is ook machtig van daad.

En daarom is hij de Sterke God, of gelijk in de grondtekst staat: God – Held. En het is juist dat volk, dat zijn eigen onmacht en zwakheid heeft

leren kennen, dat in de grootste benauwdheden, doch steunend op die God – Held door alle eeuwen heen gezongen heeft: Ons staat die sterke Geld ter zij, Die God ons heeft verkoren!

Ten vierde wordt Hij genoemd de Vader der Eeuwigheid. Christus is met de Vader ~~en~~ enig God, Die leeft en regeert tot in eeuwigheid. Temidden van alles wat ontstaat en vergaat, wat wisselt en verandert, is Hij de Zijnde, de Onveranderlijke, de Absolute.

Ten laatste: Vredevorst. Maar, zo hoor ik iemand zeggen: Waar is die vrede te zien? De vrede van Sions Koning is niet de vrede der wereld, maar dat is de vrede, die alle verstand te boven gaat.

Wat de vrede betekent van die Koning, dat kan alleen dat volk vertellen, dat met de dichter ondervonden heeft: Ik werd benauwd van alle zijden. Want dat moet eerst gekend worden, zal er sprake kunnen zijn van vrede met God door Jezus Christus.

Medereizigers naar de eeuwigheid, de grote en allesbeslissende vraag komt ten slotte tot ons: Is deze geboren Koning in Bethlehem ons al dierbaar, onmisbaar, algenoegzaam geworden? Immers, eenmaal had God ons geplaatst in de hof van Eden. Welk een gelukzalige toestand, waarin de mens verkeerde! Beelddrager Gods, Profeet, Priester en Koning. God te dienen in kennis, gerechtigheid en heiligheid, naar hoofd, hart en hand.

Aan deze jammerlijke toestand ontdrekt te worden is noodzakelijk, opdat we onszelf leren kennen als erfwachters van de hel en van de dood, gans hulpeloos en ellendig. Want in deze weg van de ontdekkende genade leren we, wat de onderwijzer vraagt: Is er nog een weg om de welverdiende straf te ontgaan en weder tot genade te komen?

En Lodenstein zegt: Die met veel lof van Jezus wil spreken, moet eerst weten van Adam te spreken.

Volk des Heeren, indien er iets is, dat onze liefde kan verwekken tot Hem, dan is het voorzeer de menswording van Gods Zoon. O, kom dan, sla uw oog op dit beminlijke voorwerp. Houd uw kaars bij deze Zon. Overdenk wat een ondoordringelijke liefde in dit werk Gods is. Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.

We willen eindigen met het woord van Ambrosius, als hij zegt: 'Zoete Jezus, Gij hebt Uzelven met het licht bedekt als met een kleed. Hebt nu ook Uzelf bekleed met onze menselijke natuur, zijt nu het onderpand van Uw volk in de hemel, zijt ons gelijk geworden, opdat Ge ons aan U gelijk zoudt maken. Zijt tot onze armoede ingegaan, opdat wij Uwe rijkdommen zouden ontvangen. Hier in de tijd en straks volmaakt tot in alle eeuwigheid, wanneer Hij voor al de Uwen de poorten van het Paradijs zult ontsluiten'. En: Wie die poort wordt ingeleid, met de stoet van Godsgetrouwen, mag des Heeren lieflijkheid, mag de Zoon van God aanschouwen.

Wijlen Ds. C. Smits

VAN DE REDACTIE

Inhoud

In deze aflevering van ons blad hebben we een adventsmeditatie geplaatst van wijlen ds. C. Smits over Jesaja 9:5. Ds. M.C. Tanis schrijft over de avondmaalsgang. Ds. J.M.J. Kievet gaat verder het schrijven over het boek "Afwachten of verwachten" van dr. K. van der Zwaag. Ds. P. van Zonneveld schrijft opnieuw "een brief aan ouders." Ds. K. Hoefnagel schrijft in de vragenrubriek verder over de macht van de satan. Ds. P. den Butter gaat verder met het schrijven over de Filippijzenbrief.

Ambtsdragersconferentie

We vernamen dat er velen gekomen waren naar Dordrecht. Helaas waren wij zelf verhinderd vanwege het geven van de zaterdag catechisatie. Het was een goede middag met elkaar. Ds. Den Butter heeft veel meegegeven voor de ambtsdragers aangaande het zich geduriglijk oefenen in de overlegging van de verborgenheden des geloofs.

Overlijden oud. A. van Rossem

Op de zeer hoge leeftijd van 97 jaar overleed ouderling A. van Rossem. Nadat hij vele jaren ouderling was geweest in Leerdam (1941-1973) en daar vanaf 1963 mocht voorgaan naar art. 3 KO alsook in de classis Utrecht, was hij van 1973- 1992 als lerend ouderling verbonden aan de

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk. Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter en Ds. A. van Heteren en Ds. J.M.J. Kievet

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Kopie voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar:

Ds. A. van Heteren, Vlaak 10, 8321 RV Urk, tel. 0527-688978

ADMINISTRATIE:

P.J. Boers, Bergstoep 46C,

2959 AC Streefkerk.

Telefoon: 0184-669116.

Fax: 084-2220131.

Email: pand@solcon.nl

Girorek. 70.43.50 t.n.v. Stichting

Bewaar het Pand te Streefkerk.

Abonnementsprijs € 7,- per jaar.

Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 6 dollar per jaar.

Advertenties € 0,35 per mm met een kolombreedte van 6 cm.

Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van iedereen die niet op de gebruikelijke manier kan lezen uitgegeven op groot-letter of via de Electronische Postbus. Informatie en opgave: CBB, Christelijk Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

christelijke gereformeerde kerk van Ameide. Na 1992 bleef br. van Rossem aan de gemeente van Ameide verbonden als ouderling. Door genade heeft hij veel mogen betekenen voor de kleine gemeente van Ameide. Hij leefde ook altijd mee met de brede vergaderingen van 'Bewaar het Pand' die in Meerkerk belegd worden. Tot op zeer hoge leeftijd kwam hij daar. Nu mag hij delen in de rust die er overblijft voor het volk Gods. Moge de Heere alle nabestaanden geden-

ken. Dat zij mogen zoeken of al meer mogen zoeken wat br. van Rossem uit vrije genade mocht kennen en uitdragen.

Verschijningsdatum volgend nr.

Het volgende nummer van ons blad zal D.V. donderdag 18 december verschijnen. Copy graag binnen de donderdag een week voor de verschijningsdatum. Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking.

AvH.

AFWACHTEN OF VERWACHTEN? (3)

In dit derde en voorlaatste artikel over dr. Van der Zwaags nieuwe boek blader ik met u in de tweede helft ervan: vanaf pagina 545 tot het einde. Afgezien van de Slotbeschouwing (deel V) en enkele uitvoerige registers treffen we daar twee hoofdstukken aan. De eerste heet *'De theologische ontwikkeling van de reformatorische kerken na de Afscheiding'* (deel III) en de andere *'Kracht en zwakte van de bevindelijke traditie'* (deel IV).

Onderwerp van dit boek is, zoals we eerder zagen, de toe-eigening van Gods heil in het leven van zondaren. In zijn boek stelt dr. Van der Zwaag de vraag of we in de gereformeerde gezindte daarover nog wel eender denken en spreken als gedaan werd in de Reformatie en de Nadere Reformatie. Zou het soms waar kunnen zijn dat we die schrijvers wel roemen en aanprijzen, maar dat we er onder-tussen flinke afstand van genomen hebben? En daarbij betreft hij dan ook de Puriteinen en een prediker als Kohlbrugge. De "we" die hij dan vooral onder de loep neemt, is met name de kring waartoe hij zelf behoort: die van de (Oud) Gereformeerde Gemeenten (in Nederland). Is het waar wat wel beweerd wordt, dat deze traditie zich sinds ruim anderhalve eeuw anders ontwikkeld heeft dan de kerkelijke woordvoerders voor waar houden? Beroepen we ons met recht op onze belijdenis en op onze gewaardeerde oude schrijvers? Of zijn we soms – heimelijk of openlijk – van hen afgeweken? Dit zijn zo de vragen die hij stelt.

In dat licht begrijpen we het dat hij eerst (in de delen I en II) de thema's van de toe-eigening des heils aan de orde heeft gesteld. Dat heeft hij heel uitvoerig gedaan. Vanaf Calvijn tot en met Kohlbrugge heeft hij ze allemaal

geciteerd als het ging over zaken als verkiezing en verbond, bekering en geloof, wedergeboorte en bevinding, Wet en Evangelie, rechtvaardiging en heiligmaking, Doop, belijdenis en Avondmaal, etc. Zo is de gereformeerde leer vanouds onder woorden gebracht!, wil de schrijver zeggen. Zo zijn in de loop der eeuwen Schrift en belijdenis verstaan als het gaat over het werk van Gods Geest in het leven van zondaren. Dat alles bij elkaar wordt in dit boek gehanteerd als maatstaf.

In deel III stelt hij vervolgens de prediking en praktijk aan de orde, zoals zich die sinds de Afscheiding in de negentiende eeuw heeft ontwikkeld. Met dus de vraag (en nu citeer ik letterlijk): "Is er sprake van continuïteit of zijn er op diverse punten accentverschillen of misschien wel ingrijpende verschuivingen opgetreden?" (545).

Verbond, verkiezing en beloften

Dr. Van der Zwaag volgt in dit derde deel de historische lijn. Zonder veel moeite is dit onderdeel van zijn boek te beschouwen als een stukje theologiegeschiedenis van een deel van de gereformeerde gezindte. Jawel: van een deel! Daarin maakt hij een bewuste keus. Hij volgt vooral de stemmen en de stromingen die te vinden zijn in de wat smalle bedding van en rond de Gereformeerde Gemeenten. De stemmen en de tegenstemmen, de conflicten en de polemieken, maar ook de preken en de verdere publicaties – door de hele 20^e eeuw heen. Maar eerst geeft hij ruim aandacht aan de leerstrijd in de 19^e eeuw, niet lang na de Afscheiding.

Wat komt er dan zoal aan de orde? De eerste vijftig pagina's worden ingenomen door een weergave van

de strijd om verbond, verkiezing en beloften. Jawel, een heuse strijd. De jonge kerk van de Afscheiding is werkelijk verteerd door de spanningen rond deze thema's. In dat opzicht is er niet veel nieuws onder de zon. Dr. Van der Zwaag zet het allemaal op een rij. Je wordt er onder het lezen niet vrolijk van. Ik stem het de schrijver wel toe, als hij aan het slot van die paragraaf spreekt over 'de tragiek van de Afscheiding'. Ik citeer: "Een beweging die juist innerlijke vroomheid en reformatie van de kerk nastreefde, verzandde in onderlinge verdeeldheid over allerlei theologische kwesties" (593). Met name bij de kruisgezinde predikanten leefde er een diep wantrouwen tegen een algemeen en welmenend aanbod van genade. En uitdrukkingen die in een eerdere eeuw onbekommerd werden gehanteerd, zoals bijvoorbeeld "een recht van toegang" en "de eis des geloofs", werden nu direct verbonden met remonstrantse tendensen. Overigens maakte iemand als ds. L.G.C. Ledeboer daarop een gunstige uitzondering. Een bekende uitdrukking in zijn vragenboekje is dat de gedoopte mag "pleiten op zijn doop". En die opmerking staat bij hem niet op zichzelf.

Het is de grote verdienste van ds. G.H. Kersten geweest dat hij in 1907 de ledeboerianen en de kruisgemeenten, samen met allerlei 'losse' gemeenten en gezelschappen, verenigd heeft in de Gereformeerde Gemeenten. Het bestaan van zijn 'nieuwe' kerkverband naast die van de bestaande 'kerken der Scheiding' legitimeerde hij door erop te wijzen dat de leer der genade bij de afgescheidenen niet veilig was: "*Luide werd gepredikt, dat het de welmenende aanbieding van de genade Gods in Christus is aan allen die onder het Evangelie leven, teneinde zij allen alleen op grond dier aanbieding, die aan hen als zondaars geschiedt, dat heil door een levendig geloof zouden aannemen en in bezit erlangen. Alleen op grond van aanbieding aannemen! De hier bedoelde predikers drongen hun hoorders het geloof op en zeiden niet dan bij noodzaak, dat het geloof een gave Gods is en een gewrocht van de Heilige Geest.*" (597).

Uiteraard geeft Van der Zwaag uitvoerig aandacht aan de zogenaamde leeruitspraken van 1931, gedaan door de synode van de Gereformeerde Gemeenten. Belangrijkste stelling in deze uitspraken is dat het verbond

der genade staat onder de beheersing van de verkiezing. Het wezen van het verbond geldt alleen de uitverkorenen en kan nooit het natuurlijke zaad gelden. De directe achtergrond van deze uitspraken is gelegen in een scherpe pennenstrijd tussen ds. G.H. Kersten en de christelijke gereformeerde ds. J. Jongeleen.

Natuurlijk komt in dit boek ook de kwestie rond ds. R. Kok en zijn schorsing uitvoerig ter sprake. De controverse rond zijn persoon hing samen met zijn visie op het aanbod van genade, het verbond en de beloften. Met een uitvoerig beroep op reformatoren en oudvaders bepleitte ds. Kok een prediking van Gods beloften aan allen en een ieder. Hij was er van overtuigd dat de prediking van het Evangelie een prediking van de beloften van het Evangelie is. En dat de beloften van het Evangelie beloften des verbonds zijn. Het was een standpunt dat binnen de kring van zijn gemeenten niet verdragen kon worden. Schorsing volgde. Tot heden kwamen de Gereformeerden Gemeenten op die schorsing nog niet terug. Van der Zwaag concludeert terecht dat het kerkverband formeel nog steeds achter deze maatregel staat (626).

Aan ds. Kok is verweten dat hij de aanbidding van het Evangelie vereenzelvigde met de prediking van de beloften. Enkele tientallen jaren later is hieraan een nieuwe interpretatie toegevoegd, namelijk dat onderscheiden moet worden tussen de beloften van het Evangelie, die aan ieder gepredikt mogen worden, en de beloften van het Verbond, die slechts de uitverkorenen gelden.

ontwikkelingen

Binnen de Gereformeerde Gemeenten zijn de ontwikkelingen verder gegaan. Begin jaren vijftig kwamen (als ik het zo zeggen mag; ter andere zijde) dr. C. Steenblok en zijn medestanders buiten het verband te staan. Ten diepste vanwege hetzelfde thema. Zijn stelling was dat er geen sprake kan zijn van een welmenend roepen tot de zaligheid, omdat God de zaligheid van allen niet wil. Vanuit het leerstuk van de verkiezing trok hij strikt logisch redenerend zijn conclusies, die even consequent als eenzijdig waren. Zelfs kwam Steenblok tot de uitspraak dat het Evangelie slechts "een zedelijk aanradende, doch daarbij tevens in de geestelijke doodsstaat

latende, werking" heeft (659), een bewering die gevaarlijk dicht bij die van de Remonstranten komt... De uittreding van dr. Steenblok en enkelen met hem in 1953 leidde tot het ontstaan van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland.

Van der Zwaag tekent de verdere ontwikkelingen binnen de 'synodale' Gereformeerde Gemeenten. Het is niet een geheel eenduidig beeld meer. Al in de jaren vijftig was het bijvoorbeeld ds. A. Verhagen die graag de nadruk legde en bleef leggen op de ruimte in de Evangeliebediening. Ook iemand als ds. J.W. Kersten was een man van een eigen, min of meer onafhankelijk stempel.

Het is vooral ds. A. Moerkerken, rector van de theologische opleiding, die onvermoeibaar nadruk legde en legt op het theologisch 'eigene' van de Gereformeerde Gemeenten.

Dat geldt zowel voor zaken als verbond en belofte als voor het thema van de standen in het genadeleven. Zijn publicaties over deze onderwerpen zijn onmiskenbaar richtinggevend (geweest) voor de hoofdstroom binnen de kring van de gemeenten. Daardoor werden nieuwe impulsen gegeven aan een aantal kenmerkende accenten. Zonder commentaar noem ik een aantal 'items': de leer van de rechtvaardiging van eeuwigheid, de parallel tussen heilsgeschiedenis en heilsorde, de gang van de discipelen als voorbeeld voor de geestelijke weg van Gods kinderen, de sterke onderscheiding van wedergeboorte en rechtvaardiging, het accent op de rechtvaardigmaking in de vier-schaar der consciëntie, de uitgewerkte leer van de standen in het geestelijke leven. Hiermee hangt samen het "inlezen van de standen in bijbelse personen". Bijvoorbeeld bij aartsvader Jakob ('Bethel en Pniël'), bij Simeon en bij Anna, bij Ruth... Tenslotte wijs ik nog op allerlei uitdrukkingen als: "bedekte schuld is nog geen vergeven schuld", "zien is nog geen hebben", etc.

Van der Zwaag completeert zijn historisch overzicht door ook de 'tegenstemmen' te citeren. Ik noem, zonder nu op hun stellingen in te gaan, de namen van B. Wallet, J. Zwemer, J. Blaauwendraad en – heel recent – H.J. Hegger. Hun verwijten, die ook niet in alle opzichten helemaal met elkaar sporen, zijn samen te vatten met de titel van één van de boeken van dr.

Blaauwendraad "Het is ingewikkeld geworden!" In deel IV worden deze geluiden nog ondersteund door enkele stemmen van buiten, zoals van J.G. Woelderink, T. Brienens, C. Graafland en A.A. van Ruler.

Trouwens niet alleen van hen. Deel IV wil tenslotte een analyse en verkenning bieden van de bevindelijke traditie. Met het oog daarop luistert Van der Zwaag ook naar mannen uit een wat andere hoek, zoals J.C. Philpot en A.W. Pink. Omdat ook bij hen van een algemeen Evangelie-aanbod geen sprake is, kunnen ook zij ingedeeld worden bij de zogenaamde hypercalvinisten. Maar een wettische verstrakking vinden we bij hen niet.

Tenslotte roept dr. Van der Zwaag zijn kring op tot een hernieuwde terugkoppeling naar de wortels. Ik citeer een aantal regels van de laatste bladzijde van deel IV: *"Het zou de reformatorische gezindte sieren om na een eerlijk zelfonderzoek de balans op te maken. De bede "Kom Schepper, Heilige Geest" is meer dan ooit nodig. Zowel ten behoeve van de ouderen (...), om hen tot Christus te leiden, alsook om een nieuwe generatie niet te verliezen. Wie alleen maar aan de overgeleverde termen en eigen kerkelijke traditie vasthoudt zonder deze (kritisch) aan Schrift en belijdenis te toetsen, zal menselijkerwijs gesproken alleen maar het 'kerkelijke bedrijf' gaande houden. Een terugkoppeling naar Schrift en belijdenis en naar de wortels van Reformatie, Nadere Reformatie en het puritanisme is meer dan ooit gewenst."*

N.a.v.: Dr. K. van der Zwaag, *Afwachten of verwachten? De toe-eigening des heils in historisch en theologisch perspectief*. Uitgeverij Groen te Heerenveen. Gebonden. 1098 pag. ISBN 90 5829 337 8. Prijs € 29,50.

Ds. J.M.J. Kieviet

Maar ik heb nodig geacht tot u te zenden Epafroditus... dewijl hij zeer begerig was naar u allen en zeer beangst was, omdat gij gehoord had dat hij krank was. En hij is ook krank geweest tot nabij de dood; maar God heeft Zich over hem ontfermd; en niet alleen over hem, maar ook over mij, opdat ik niet droefheid op droefheid zou hebben. Zo heb ik dan hem te spoediger gezonden, opdat gij, hem ziende, wederom u zoudt verblijden, en ik te min droevig zou zijn (Fil. 2:25-28).

Paulus heeft besloten Epafroditus, die uit Filippi naar hem toegekomen is, terug te sturen. Hij heeft hem in vs. 25 omschreven als zijn broeder, zijn mede-arbeider en mede-strijder en als de afgezondene van Filippi. Waarderende woorden heeft hij aan hem gewijd. Paulus heeft deze man zeer leren waarderen. Wat dat betreft had hij hem best nog een poosje bij zich willen houden. Maar dat kan niet. Epafroditus moet weer terug naar Filippi.

Paulus geeft ook aan om welke redenen hij Epafroditus terugstuurt. De eerste is gelegen in de conditie waarin deze man op dit moment verkeert.

Conditie van Epafroditus

Er moet een heel sterke verbondenheid zijn geweest tussen Epafroditus en de gemeente die hem heeft afgevaardigd. Dat is duidelijk gebleken toen men in Filippi hoorde dat Epafroditus ziek was geworden. Heel ernstig ziek zelfs. Epafroditus was heel dicht bij de dood geweest. Die berichten hebben in Filippi grote ongerustheid veroorzaakt. Men was bang dat ze Epafroditus misschien nooit meer terug zouden zien.

Van die ongerustheid in Filippi heeft Epafroditus op zijn beurt in Rome gehoord. Hij was toen kennelijk al aan de beterende hand, misschien zelfs al wel helemaal genezen. Maar de berichten over de grote zorg omtrent hem in Filippi grepen hem dusdanig aan, dat hij zelf toen heel erg begon in te zitten over de Filippenzen. Hij kon het gewoon niet meer uit zijn gedachten krijgen. Paulus schrijft zelfs, dat hij 'zeer beangst' was. De band die hij met de Filippenzen voelde was zo sterk, dat hij nu nog maar één begerende kende: zo spoedig mogelijk naar hen terugkeren.

Het is nuttig om eens goed te letten op de woorden, die Paulus hier gebruikt om de gemoedsgesteldheid van Epafroditus aan te duiden. We lezen de woorden 'zeer begerig'. Dat zijn dezelfde woorden, die Petrus gebruikt als hij in 1 Petr. 2:2 aangeeft hoe een baby naar de melk verlangt. U herkent dat wel. Denk maar eens aan zo'n kleintje dat honger heeft. Hoe begerig zoekt het naar drinken en hoe begerig drinkt het! Zo'n onstuitbaar verlangen heeft Epafroditus naar de Filippenzen.

Paulus gebruikt verder de woorden 'zeer beangst'. In het Evangelie vinden we diezelfde woorden als ons beschreven wordt in welke gemoedsgesteldheid de Heere Jezus verkeerde toen Hij in Gethsemané aan kwam. Hij was toen 'droevig en zeer beangst' (Mk. 14:33). Woorden, die van hevige ontroering spreken; van een zeer diepe emotie; van een innerlijk geheel en al van streek zijn. Wel, zoiets was het dan ook bij Epafroditus, al beseffen we heel wel, dat de oorzaken voor de ontroering bij Jezus van gans andere aard waren dan bij Epafroditus.

In ieder geval is duidelijk, dat Epafroditus de Filippenzen van harte liefheeft. Die liefde is wederzijds. En het is die conditie van Epafroditus, die Paulus heeft doen besluiten dat hij nu maar zo spoedig mogelijk terug moet. Zijn lichamelijke toestand laat het toe dat hij de reis gaat maken. Hij is weer aanzienlijk aangesterkt na zijn ernstige ziekte. En zijn psychische conditie maakt langer uitstel onwenselijk.

Te verwachten resultaten

Paulus verwacht heel wat van de aanstaande terugreis van Epafroditus. Hij verwacht dat men in Filippi erg blij zal zijn als ze hun broeder weer terug zien. Dat schrijft hij in vs. 28: 'opdat gij, hem ziende, wederom u zoudt verblijden'. Paulus kan het zich al voorstellen, als ze Epafroditus straks weer in hun midden hebben, teruggekeerd als het ware van voor de poort van de dood. Wat een vreugde zal dat geven. En Paulus gunt hen die vreugde.

Paulus zelf zal er trouwens ook vreugde aan beleven. In ieder geval zal hij dan minder droevig zijn, zoals hij ook in vs. 28 aangeeft. Eerst was Paulus er

verblijd over toen God Epafroditus weer had genezen. Gelukkig hoefde hij het niet mee te maken, dat deze trouwe broeder door de dood werd weggenomen. Dat heeft de Heere genadig willen voorkomen.

Daarin heeft Paulus trouwens mogen ondervinden dat de Heere Zich over hem ontfermde. De genezing van Epafroditus heeft hij beleefd als een bewijs van Gods ontferming zowel over Epafroditus, maar ook over zichzelf. Stel eens dat Epafroditus inderdaad zou zijn gestorven. Dan was er weer nieuwe smart aan de smart van Paulus toegevoegd. En hij heeft al zoveel te dragen... Maar het is niet gebeurd. Het is waar gebleken wat Psalm 103 zegt: Hij weet wat maaksel wij zijn, gedachtig zijnde dat wij stof zijn. Ja, de Heere laat soms wel verdriet over de Zijnen komen, maar tegelijk bepaalt Hij ook de maat van het lijden. Hij meet de schouders voordat Hij lasten oplegt. Hij laat niet toe dat de Zijnen verzocht worden boven hetgeen zij vermogen (1 Cor. 10:13). Na het zure geeft Hij het zoet. Of, zoals dat geschreven staat in Psalm 30: 's Avonds vernacht het geweest, maar des morgens is er gejuich.

Na die verheugende gebeurtenis van de genezing van Epafroditus maakt Paulus het echter mee dat Epafroditus zeer bezorgd en zelfs zeer beangst wordt over de Filippenzen. Hij ziet die man daaronder als het ware wegwijnen. En dat maakt de apostel toch ook weer zeer verdrietig en bezorgd. Welnu, die zorg zal hij kwijt zijn als hij weet dat Epafroditus weer terug is bij de zijnen. Vandaar dat hij hem ook met dit voor ogen zo spoedig mogelijk wil laten gaan.

Wat is echte bijbelse liefde?

Zowel Paulus als Epafroditus geven er blijk van dat ze in de gevoelens van anderen kunnen inkomen. Ze weten wat empathie is. Paulus heeft gevoeld wat de Filippenzen voelden toen zij hoorden dat Epafroditus zo ernstig ziek was. Daar voelden ze pijn over en Paulus voelde die pijn ook. Bovendien begreep Paulus ook wat Epafroditus voelde toen deze van de ongerustheid van de Filippenzen hoorde. Toen Epafroditus daaronder leed, leed Paulus er ook onder. Hij bagatelliseerde die zorg van Epafroditus niet door tegen hem te zeggen dat het best nog wel eens mee kon vallen. Hij wist

goed genoeg dat daar niemand mee gediend zou zijn. Nee, hij voelde helemaal met zijn broeder mee.

En Epafroditus leefde zich helemaal in in de gevoelens van de Filippenzen. Waren zij bezorgd, dan was hij het ook. Hij kon het niet van zich afschudden. Het was teveel deel van hemzelf geworden.

Hier zien we een belangrijk element van wat echte liefde is. Echte bijbelse liefde is in staat om als het ware in de huid van de ander te kruipen en te voelen wat die ander voelt. Om zo ook echt mee te leven. Een echt meeleven is in vele gevallen ook meelijden. En meelijden is nog wat meer dan medelijden. Empathie nomen we dat.

Is dit ook niet het geheim van Gods liefde tot zondaren? We lezen van de Heiland dat Hij in al de benauwdheid van de Zijnen mede benauwd was (Jes. 63:9). Er is zo'n nauwe verbondenheid. En in die nauwe verbondenheid bloeit ook de bereidheid op om zichzelf weg te cijferen en er voor over te hebben. Was het dat niet wat de Heiland in praktijk bracht?

Maar die gezindheid, die in Christus Jezus was, hoort ook aanwezig te zijn in de Zijnen. Dat heeft Paulus al

geschreven in 2:5. Een gezindheid die bereid is tot het offer. Epafroditus had zichzelf er voor over. Paulus is gewillig Epafroditus af te staan en hem naar Filippi te laten gaan, alhoewel dat voor hem best een gemis zal zijn. Maar liefde is bereid een prijs te betalen. Liefde gaat uit van het belang van de ander.

Wat gebeurt er als deze dingen ontbreken? Dat is duidelijk. Dan wordt het leven kil. Mensen gedragen zich onverschillig en hard tegenover elkaar. Eigenliefde gaat de toon aangeven. Naasteliefde verdwijnt. Zo ziet de wereld om ons heen er hoe langer hoe meer uit. De mentaliteit van: Ben ik mijns broeders hoeder?

En in de kerk? Houdt die mentaliteit halt bij de kerkdeuren en raken kerkmensen er niet mee besmet? Dat gelooft u toch zelf niet? Ook in de kerk wordt de mentaliteit harder. Ook daar is echte liefde zeldzaam aan het worden. Zorg voor de ander; liefde voor elkaar; offerbereidheid - zien we deze dingen niet afbrokkelen? Maar toch blijft het woord er staan: Die gezindheid zij in u, die ook in Christus Jezus was... Een gezindheid die we ook ontdekken bij mensen als Paulus en Epafroditus.

ds. P. den Butter

Hem. De gemeenschap. Ook met elkaar. Naar gelang de Woord verkondiging was is het psalmgezag. En als de tafel in gereedheid is gebracht, volgt de nodiging. Meestal met een uitnodiging. Ik denk onder meer aan: komt want alle dingen zijn gereed.

De opwekking klinkt om deel te nemen aan het avondmaal. Een moment in het leven. Keer op keer. Men staat op. Men gaat naar voren en neemt plaats. De Godvrezende weet wat hij doet. Trouwens die mogen alleen aankomen. Men moet toch leven bij wat het formulier deed horen. Of dat altijd het geval is, is te betwijfelen. Wat zo gehoord en bemerkt wordt, is het aantal avondmaalgangers groter dan omtrent 50 jaar geleden. Op eventuele oorzaken gaan we niet in, ze zijn zeker te noemen. Op deze twee zaken wil ik wijzen. Is er meer geestelijke groei en bloei in de gemeente als jaren geleden? Is er overeenstemming tussen avondmaalgangers van gisteren en nu? Onderscheid in het geestelijke leven is er. De Heilige Schrift geeft het aan. Maar er is geen tegenstelling. De eenheid des Geestes wordt door de tijd niet veranderd. Het geestelijke klimaat wijzigt zich niet. We gebruiken toch hetzelfde Woord als vroeger? Hetzelfde formulier wordt gelezen. Dus heeft het dezelfde waarde en betekenis als in het verleden. We kunnen komen tot andere gedachten en belichting, maar dan verlaat men het spoor van het voorgeslacht. Wie nu Bijbels geleid wordt, kent een band aan het voorgeslacht. Dat geldt de Woord- en de sacramentsbediening. Niets is tijdgebonden. Ik vrees dat het spreekwoord: tijden veranderen en wij met hen, ingang vindt en het resultaat wordt gezien. Wee onzer wanneer wij het spoor van de vaderen, ook van hen die voor ons leefden in de gemeente, verlaten. We kunnen heel wat doen en menen, maar we staan buiten het leven. Het valt niet te ontkennen, dat het geestelijke leven in het verleden aanwezig was en ook van de kansel werd gehoord en werd bemerkt bij een predikant. Door de genadevolle leiding van de Heere mag ik al zestig jaar betrokken zijn bij het gemeentelijke leven. Wat heb ik niet mogen horen en wat heb ik niet geleerd. Op de zondag en dat niet slechts door een predikant. Er waren ook leesbare brieven van de Heere. Eenvoudige mannen en vrouwen. Maar die konden spreken van de werken van de Heere. Het maakte

AVONDMAALSGANG

Na het gebed voor het avondmaal worden woorden van aansporing en opwekking gehoord. Hoe is de opsteller pastoraal bezig. De twijfel moet wijken. Wees niet langer ongelovig, maar gelovig. Zie op Hem, Die in de hemel zit en sta stil bij alles wat Hij geven wil. Nu weten we als het gaat over de twijfel dat niet gedacht moet worden aan de zogenaamde objectieve twijfel. Is die twijfel aanwezig, dan komen vragen naar boven: bestaat de Heere wel? Is alles waar wat in de Bijbel staat? Wat kan men daarmee aangevallen worden. Laten we het niet onderschatten. Satan wil ons daardoor op zijn zeef brengen. Echter wil de Heere het geroep tot Hem horen en verhooren. Hij verlost keer op keer en versterkt in de overtuiging dat Hij er is en dat Zijn Woord de waarheid is. In het formulier wordt gedacht aan de subjectieve twijfel. Wanneer die aanwezig is, dan wordt gedacht aan onszelf. Aan ons geeste-

lijk leven. Is dat er wel zoals de Heere in Zijn Woord aangeeft. Wanneer dat bij ons werkelijkheid is laat er dan een beroep zijn op de werking van de Heilige Geest. Die Geest is steeds bereidwillig om te doen wat nodig is. Hij weet van ons leven, hoe het met ons gesteld is en wat wij nodig hebben. Nu moet één zaak niet vergeten worden. In het formulier worden niet alleen twijfelaars aangesproken, maar alle avondmaalgangers. Voor de rechte avondmaalsbediening is nodig de werking van de Heilige Geest. De werking van de Heilige Geest is steeds onmisbaar zullen wij gevoed worden met Christus' lichaam en bloed.

Na het stukje wat onderwijs bevat wordt overgegaan tot de bediening van het avondmaal. Het woord 'heilig' spreekt van veel. Van de Heere en Zijn instelling. Meestal wordt een psalm opgegeven, waarin het woord van de Heere spreekt. Het uitzien naar de Heere. Het vertrouwen op

jaloers en gaf gebed. Soms wordt opgemerkt er wordt nu meer benadrukt dan vroeger: het directe verband tussen belijdenis doen en avondmaalvieren. Naar mijn gedachten is er onderscheid. Het mag niet gescheiden worden. Wanneer het heengaat naar het moeten avondmaalvieren of het denken nu kan ik als ik belijdenis heb gedaan, avondmaal vieren, dan mag het formulier wat we gebruiken tijdens de viering van het avondmaal niet begraven worden of schuilgaan. Dit alles schrijven we niet om iemand mismoedig te maken. Het dient om aan te geven om op de Bijbelse wijze te komen tot het verstaan en de vrucht van het avondmaal. En dit geschiedt door de Heilige Geest. En de Heilige Geest gebruikt daartoe de Woordverknodiging. Daardoor wordt gedaan wat dringend noodzakelijk is. Want is er geen Woordzegen in het leven, er zal geen avondmaalsvrucht zijn. Genade wordt naar het Woord van de Heere gewerkt door Woord en Geest in het leven en versterkt in het leven. We kunnen zo ook spreken van geloofsgenade en geloofsvrucht. Wat is er

veel van te leren. Maar de Heere wil ons op Zijn leerschool een plaats geven en houden! Welk een wonder. Nu komt het niet alleen aan op onze geestelijke verhouding tot de Heere en Zijn Woord en het avondmaal, tot elkaar, maar ook op onze verschijning. Hoe is onze kleding?

Verschillende malen heb ik een uitnodiging ontvangen op een nieuwjaarsreceptie van onze Koningin aanwezig te zijn. Op de uitnodiging stond het verzoek om gepaste kleding te dragen. Mag er nu niets gevraagd worden in de kerk? Voor het avondmaal? Vragen van betekenis! Maar niet zonder wat we belijden:

*Kom mij te hulp, mijn ziel die U verbeidt,
Heeft Uw bevel met lust en liefde*

ontvangen.

*Ik haak o Heer', naar 't heil mij toegeleid
Bestier in gunst naar Uwe wet mijn*

gangen.

*Al mijn vermaak stel ik met rijp beleid
In Uw gebod, dat is mijn hoogst*

verlangen.

Ds. M.C. Tanis

krijgen de belofte mee dat de Heere hen te hulp zal snellen en de macht van satan zal verbreken. Hij zal dit zo doen dat zij als instrument in Zijn hand worden gebruikt. Daarom staat er ook: satan zal *onder uw voeten* verpletterd worden. En toch is het God Die het doet. Hij zal het doen als en omdat Hij de God des vredes is. Hij bemint juist de heelheid, de harmonie, de eenheid, de vrede.

Hoewel ik meen de vraag zo naar tevredenheid beantwoord te hebben – er is trouwens altijd nog meer te zeggen – wil ik er toch nog even dieper op ingaan. Heeft elk kind van God te maken met de duivel? Het antwoord is stellig: Ja! Ik hoorde een man, die zich als kind van God voordeed, eens zeggen dat hij de duivel niet kende en geen last van hem had. Van een ander las ik eens dat de wereld met al zijn verleidingen haar niets meer deed. Zij had immers nu voor de Heere gekozen?

Dergelijke getuigenissen stichten verwarring, met name onder jonge mensen. Zij kunnen een waar kind van God zelfs wankelmoedig maken. Want zijn ervaring is zo geheel anders. De lagen en listen van de boze zijn hem niet onbekend. En hoe komt hij er achter dat de duivel heel goed zijn zwakke plekken weet. Ach, hij is geheel en al zwak, immers? Hoe gaat Gods kind leren dat hij van nature de duivel toegevalen is. Als de liefde Gods overheerst in zijn hart, o ja, op dat moment kan de gehele wereld hem gestolen worden, en mag hij soms zingend zijn weg gaan. Dan verstaat hij die jonge man van vlees en bloed, die nochtans op het moment van grote verleiding, mocht zeggen: 'Hoe zoude ik dan dit een zo groot kwaad doen en zondigen tegen God?', Gen. 39:9. Waar de Geest de overhand heeft, ligt het vlees er helemaal onder! Maar er zijn ook andere tijden. En die zijn er maar al te vaak. Gods Woord verzwijgt de zonden van Gods kinderen en hun soms ernstig vallen in de zonde niet. Er kunnen tijden zijn dat de duivel boven op ons zit en wij onder liggen en, wat nog weer erger is, dat we geen of weinig tegenstand bieden! Een mens is wat, hoor! Ook na ontvangen genade is hij niet te vertrouwen en tot alle boosheid geneigd en in staat. De duivel weet dat maar al te goed en hij zoekt God te treffen in het laten struikelen van de Zijnen. Het bestaan van de duivel wordt een kruis voor Gods kind.

VRAGENRUBRIEK

Op de laatste vraag over de macht van satan moeten we nog wat nader ingaan. Wij hebben gezien dat satan inderdaad een grote macht heeft – denk aan Job – maar dat hij nooit verder kan gaan dan God wil. God is het Die regeert. Veel geschiedt er onder Zijn toelating, maar dat is nog wat anders dan toestemming. Bovendien, zo zagen wij, geeft de dwaze, zondige mens satan de gelegenheid om zijn gang te gaan. Hij heeft de poorten van zijn hart wijd open gezet voor de boze en diens verzoeking en verleidingen. Hij heeft een grote macht over ons. Onze geest moge dan in de weg der wedergeboorte gewillig gemaakt zijn om de Heere te dienen, maar ons vlees is en blijft zwak. De Heere Jezus heeft niet voor niets Zijn discipelen opgeroepen dagelijks te bidden: Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze! Lees de verklaring van de catechismus op dit gebed er maar eens op na. Het gebed is een oprechte belijdenis van eigen (schuldige) zwakheid, maar ook een belijdenis van Gods kracht om ons

staande te doen blijven.

Heeft de boze niet dikwijls vrij spel, omdat Gods kind zo biddeloos over de aarde kan gaan? De verleider heeft grote schuld en zal zijn straf geenszins ontgaan. Maar hij die zich laat verleiden heeft eveneens een grote schuld. Maar – en let daar op – het is geen onvergeeflijke schuld! Is dat niet groot? Hij, Die ons waarlijk bidden leert, gaf immers ook toestemming om dagelijks te bidden: Vergeef ons onze schulden!

Tenslotte nog iets over de door onze vraagsteller genoemde tekst. In Rom. 16:20 lezen wij: 'En de God des vredes zal de satan haast onder uw voeten verpletteren'. De vraag was: Moet dit nog steeds gebeuren?

Het verband van dit vers toont aan dat Paulus waarschuwt tegen scheuringen en tweedracht binnen de gemeente. Deze scheurmakers ziet hij als handlangers van satan, en terecht. De duivel doet niets liever dat verscheuren en kapot maken hetgeen goed en schoon en naar Gods wil is. In deze strijd tegen scheurmakers staan de getrouwen niet alleen. Zij

Duivel, zonde en wereld zijn hem een driehoofdige vijand. Er is meer van te zeggen, maar ik wilde alleen maar aantonen dat zij die menen dat Gods kind geen last meer van de duivel heeft, er helemaal naast zitten. De grote draak achtervolgt de kerk. De kerk heeft in hem gelukkig wel met een reeds overwonnen vijand te maken! Dat is aan de ene kant een grote troost. Aan de andere kant ook weer een groot gevaar. Een vijand die in het stof moest bijten en het onder-spit delven zal meer haten dan toen hij nog recht overeind stond! Wat een heerlijke dag zal het wezen als de satan eens en voor altijd door de God des vredes onder Zijn en mijn

voeten verpletterd zal worden. Kunt u daar ook zo naar uitzien? Wij moeten onze vijanden lief hebben, behalve deze hoor! Die moet u haten!

De volgende keer D.V. hoop ik in te gaan op een vraag, die ook met het nu behandelde te maken heeft. Dat is de vraag of een ambtsdrager, na in een openbare zonde gevallen te zijn, bij schuldbelijdenis weer functioneren mag en kan.

En tenslotte: als iemand meent dat ik een vraag onjuist of onvoldoende heb beantwoordt, of als de ene vraag een andere opriep, laat het mij gerust weten

Ds. K. Hoefnagel

GISBERTUS VOETIUS EN DE PRAKTIJK DER GODZALIGHEID

Studieboek

We leven in een vluchtige tijd. Boeken moeten niet te dik zijn, anders laat men ze staan. Velen komen in onze tijd niet verder dan het lezen van het eigen kerkblad en een verantwoord gezinsblad. Hooguit wordt een levensbeschrijving ter hand genomen van een min of meer bekende predikant met veel afbeeldingen en verhalen of een vlot lezende bekeringsgeschiedenis. Het ter hand nemen van een dik studieboek wordt bijna niet meer gevonden. Ik heb een ouderling gekend die tijdens de lange winteravonden 'De redelijke godsdienst' van W. à. Brakel las. Dat acht ik een goede en navolgenswaardige zaak. Het is leerzaam en vormend boeken door te nemen die een veelheid aan onderwerpen behandelen betreffende de gereformeerde geloofsleer en betreffende de praktijk der godzaligheid. De tweede druk van zo'n boek ligt voor me ter bespreking. Er is in ons blad al eerder aandacht aan besteed toen de eerste druk verscheen. Nu is een ietwat gewijzigde tweede druk verschenen, zonder de latijnse tekst.

Inhoud

Het is een omvangrijk boek van 714 bladzijden. De laatste honderd bladzijden bevatten aanvullingen, lofdichten, een auteursindex, afkortingen, bronnen, literatuur en een register van Bijbelteksten en persoonsnamen. Voor in het boek vinden we een uitgebreide inhoudsopgave, wat het opzoeken van diverse zaken vergemakkelijkt. Een veelheid aan onder-

werpen wordt behandeld, waarvan wij de belangrijkste willen doorgeven: De geestelijke overdenking, het gebed, de praktijk van de bekering, de tranen en het lachen, de praktijk van het geloof, het geweten, het lezen van het goddelijke Woord, het horen van het goddelijke Woord, de nabeschouwing van preken, de Doop en het Avondmaal, het op godzalige en gelukkige wijze doorbrengen van de dag, de praktijk van de sabbat, vasten, verzoeken, geestelijke verlaten, wel- stervenskunst, het martelaarschap, huisoefeningen, huisbezoek en aanwijzingen voor oefeningen der godsvrucht overeenkomstig de bijzondere rangen, staten, beroepen en bezigheden van de mensen in dit leven. Jammer is dat er geen korte levensbeschrijving van Voetius is opgenomen. In dit artikel willen we enkele zaken aanstippen.

De nabeschouwing van preken.

Dit kan alleen of samen met anderen gebeuren. Nagegaan kan worden hoe de tekst is verklaard, welke leringen uit de tekst getrokken werden en welke toepassingen er gemaakt zijn. Een nabeschouwing op de preek kan het beste gehouden worden kort nadat de preek is uitgesproken. Dan worden de gedachten nog niet door andere zaken in beslag genomen. Ook tijdens de catechisatie kan er over de preek worden nagesproken. Dit lijkt mij een goede zaak. Het kan het met aandacht beluisteren van de preken door de jeugd bevorderen. Voetius roept op tot navolging van Maria van wie staat opgetekend dat

zij al deze woorden bewaarde, overleggende die in haar hart. Voetius schrijft ook over hen die niet houden van het naspreken over preken op blz. 272 "In plaats van al die oefeningen hebben ze liever gezellige bijeenkomsten waar gedronken, gekletst, gedobbeld en gekaart wordt; daar krijgen ze namelijk (als we het geloven mogen) minder zwaarmoedige buien, gewetensproblemen en dweepezieke neigingen van." We willen hieraan de vraag verbinden hoe het staat met het naspreken over de prediking. Vindt dit alleen plaats als er eens iets opzienbarends gezegd is of streven we ernaar dat dit steeds gebeurt in onze gezinnen?

Euthanasia of wel- stervenskunst.

Voetius schrijft separerend over het sterven. Hij beschrijft tekenen van een ongelukkig sterven en tekenen van een zalig sterven. Het hoeft geen teken van een zalig sterven te zijn wanneer men zacht en kalm heengaat. Dit kan voortkomen uit zorgeloosheid of ongevoeligheid.

Anderzijds zijn niet alle verzuchtingen, tranen, weeklachten en uitroepen voor of in het stervensuur tekenen van heilzame boetvaardigheid en van een zalig sterven, wat door velen wordt gedacht. Het kunnen uitingen zijn van pijn of benauwdheid. Deze zaken kunnen uitgelokt worden door uitroepen en uitspraken van omstanders. Er kan ook sprake zijn van een natuurlijke impuls of gewoonte waardoor de mensen als ze het moeilijk hebben altijd de toevlucht nemen tot een goddelijke macht, zelfs als die hun verder onbekend is. We lezen het volgende op de blz. 428 en 429 "Ook kan het gebeuren dat men zulke klachten, verzuchtingen, tranen, hoofdbewegingen, en instemmende woordjes als 'inderdaad, absoluut' waarmee zij geacht worden te reageren op vragen van een predikant of een ander die aan het sterfbed staat, al te welwillend (om zo te zeggen) interpreteert als een echt antwoord; soms gaat men zover dat men zulke antwoorden verzint, gedreven door de lust om mensen te behagen.." Voetius bespreekt ook de vraag of men mag oordelen wanneer er meer vrees is voor de verdoemenis dan hoop op de zaligheid. Hij schrijft dan terecht: "Van zo'n oordeel kan men zich onthouden en het aan de alwetende God overlaten. Een bijzonder smartelijke dood is niet zonder meer een teken van een rampzalig sterven."

Als godzalige mensen plotseling omkomen door verdrinking, brand of in de oorlog, mag men dat altijd betitelen als een zalig sterven. Voetius geeft een voorbeeld van een gebed dat men altijd bij zieken en stervenden mag bidden:

"O God, Die geen lust hebt in de dood van de stervende, maar daarin dat hij zich bekere en voor eeuwig met U leve, wij smeken Uw majesteit ootmoedig, dat Gij het, omwille van de dubbele doodstrijd van onze

Zalmaker Jezus Christus in de hof en aan het kruis, aan alle gelovigen die vandaag, waar ook ter wereld, op hun uiterste liggen, vergunt om van de strijd tot de triomf, en van de dood tot het leven te geraken. Amen."

N.a.v. Dr. C.A. de Niet, Gisbertus Voetius, *De praktijk der godzaligheid*, 714 blz., 2^e druk, Uitgeverij De Banier, Utrecht.

Ds. A. van Heteren.

WOORDEN VAN MCCHEYNE

Ons blad wordt goed gelezen. Maar het gelezene of geciteerde kan ook vragen oproepen. Uit een reactie op het geschrevene in de vorige aflevering van ons blad onder bovenstaande titel is mij gebleken dat een citaat aangaande "Het Woord van God" verkeerd zou kunnen worden opgevat. Dat is altijd het gevaar bij het citeren uit een breder verband of uit het geheel van iemands werken.

Uiteraard zal McCheyne niet ontkend hebben wat er geschreven staat in Hebr. 4:12

"Want het Woord Gods is levend en krachtig, en scherpsnijdender dan enig tweesnijdend zwaard, en gaat door tot de verdeling der ziel en des geestes, en der samenvoegselen en des mergs, en is een oordeler der gedachten en der overleggingen des harten."

De kanttekening tekent het volgende aan bij de woorden "een oordeler der gedachten en der overleggingen des harten": "Gods Woord wordt gezegd de gedachten en overleggingen der harten te oordelen of te onderscheiden, omdat de mens door Gods Woord onderricht en vermaand zijnde, zichzelf ontschuldigt of beschuldigt voor Gods oordeel, en zich zelve daarover voor God vernedert, of ook moed geeft om tot den troon Zijner genade vrijmoedig te gaan. Zie 1 Cor. 14:24 en 25.

Bij Mathew Henry lezen wij de volgende woorden op Hebr. 4:12 "Levend; het is zeer levend en werkzaam, in al zijn pogingen; in het aangrijpen van het geweten des zondaars; in het snijden in zijn hart; in het vertroosten en verbinden van zijn gewonde ziel.

Zij kennen het Woord van God niet, die het een dode letter noemen, het is levend; snel als het licht, en wordt daarom met het licht vergeleken;

niets is vlugger dan het licht. Het is niet alleen levend, maar ook levendmakend, zoôn. Heiligen sterven en zondaren sterven, maar Gods Woord leeft. *Alle vlees is als gras, en alle heerlijkheid des mensen is als een bloem van het gras. Het gras is verdord en zijn bloem is afgevallen; maar het Woord des Heeren blijft in der eeuwigheid. En dit is het Woord, dat onder u verkondigd is*, 1 Petrus 1:24. "in 2 Cor. 2:16 lezen wij dat het Evangelie sommigen een reuk des doods ten dode is en anderen een reuk des levens ten leven. De kanttekening tekent bij de woorden "een reuk des doods ten dode" aan: "Dat is, die dodelijk is en hun den dood toebrengt.

Niet dat het Evangelie uit zijn natuur iemand de dood toebrengt, want het is een dienst des levens, 2 Cor. 3: 6 en 7, en een kracht Gods ter zaligheid allen die geloven, Rom 1:16, maar omdat degenen, die ongelovig zijn, door hun eigen moedwilligheid, zich daartegen stellen, en alzo Gods zwaarder oordeel over zich trekken. Zie Joh 3:36; 1 Petr. 2:7 en 8." Henry tekent bij 2 Cor. 2:16 ondermeer het volgende aan: "*Voor sommigen is het een reuk des doods ten dode*. Zij, die moedwillig onwetend en moedwillig tegenstrevend zijn, hebben een afkeer van het Evangelie, gelijk men een slechten reuk verafschuwt; en daarom worden zij er door verblind en verhard; het wekt hun verdorvenheid op en verbittert hun geest. Zij verwerpen het Evangelie tot hun schade, ja tot hun geestelijke en eeuwige dood. Voor anderen is *het Evangelie een reuk des levens ten leven*. Voor nederige en liefhebbende harten is het Woord bovenmate heerlijk en voordelig. Het is hun zoeter van smaak dan honig en welriekender dan de heerlijkste geuren voor de reuk, en

daardoor voordelig, want gelijk het hen heeft opgewekt toen zij *dood waren in zonden en misdaden*, zo verlevendigt het hen meer en meer en zal hun eindelijk het eeuwige leven geven." Ook in de werken van McCheyne zelf hebben we een citaat aangetroffen dat duidelijk maakt dat het Woord Gods zowel een reuke des levens ten leven is alsook een reuke des doods ten dode. We lezen op blz. 93 en 94 bij een preek over 1 Sam. 3:19 "Samuël nu werd groot; en de Heere was met hem en liet niet één van al Zijn woorden op de aarde vallen" in "De bron van zaligheid" het volgende: 'O, welk een vreselijke gedachte is het, dat, hoewel wij voor enigen een reuke des levens zijn, wij voor de meesten zijn een reuke des doods ten dode.

Hoe vreselijk, dat dezelfde woorden van liefde en genade, die wij brengen, enige zielen nog meer geschikt maken voor de brandende poel! En nochtans moet het zo zijn. Hoe dikwijls heb ik mannen Gods horen klagen dat zij de meeste vruchten oogstten, toen zij voor het eerst hun dienstwerk aanvaardden! Ik begin te vrezen dat dit zo ook met ons het geval is, dat de Heere zijn eerste vruchten gekozen heeft en de overigen verhard worden. Waarom? Omdat de mensen verhard worden door de bestendige prediking der waarheid.

Mijn lieve vrienden, gedenk dit woord: "God liet niet één van al Zijn woorden op de aarde vallen." Ik heb nu reeds meer dan een jaar onder u verkeerd, predikende het Evangelie des koninkrijks. Gedenkt dat het Woord niet mijne was, maar het Zijne, die mij gezonden heeft. Ik zou beschaamd geworden zijn op te staan en mijn eigen woorden te spreken. Als de hamer niet verbreekt, maakt hij het ijzer tot staal. Iedere slag maakt het harder. Als het vuur niet doet smelten, verhardt het de klei tot aardewerk zo hard als steen. Als de medicijn niet geneest, vergiftigt zij. Als het woord van Christus niet uw hart verbreekt, zal het dit maken als de onderste molensteen.'

Tenslotte zou ik de vraag willen stellen wat de uitwerking van de prediking bij u geweest is, geliefde lezer. Een reuke des levens ten leven of een reuke des doods ten dode? Het Woord werkt altijd wat uit.

Het is tot voordeel of tot oordeel. Beseffen en beleven we dat wel wanneer we naar de kerk gaan? Hebben we daar een indruk van wanneer we

ons stellen onder de bediening van het Woord Gods? Mag het een plaats hebben in ons gebed? Eenmaal zullen wij voor het laatst een preek gehoord hebben. Smeek dat de Heere uw hart bearbeide, voor het eerst of al meer,

BRIEVEN AAN OUDERS (18)

Kaleb was vader van drie zonen: Iru, Ela en Naām, en van één dochter: Achsa. Ze zullen alle vier in de woestijn geboren zijn. Ik stel mij voor dat vader Kaleb zijn kinderen al vroeg is gaan vertellen over zijn tocht door het beloofde land. Hij was immers een van de twaalf verspieders? O zeker – hij zal gesproken hebben over de reuzen en over de dikke muren rondom de steden. Doch er kwam glinstering in zijn ogen als hij sprak over het land dat bevonden werd zoals de Heere had gezegd: een land overvloeiende van melk en van honing. Hoe zal hij verteld hebben van al die vruchten die ze hadden meegenomen, en die Israël mocht proeven, en dan vooral van die druiventros die zo groot en zwaar was dat hij gedragen moest worden aan een stok, en wel door twee mannen. Ik denk dat Kalebs kinderen steeds weer ademloos hebben geluisterd.

Ouders, Joël en Petrus zeggen dat door de Heilige Geest zonen en dochters zullen profeteren, jongelingen gezichten zullen zien, en uw ouden dromen zullen dromen. Door die Geest krijg ik zicht op het beloofde land, het hemelse Kanaän, en ga ik bij het ouder worden mijmeren niet over het verleden, maar over wat de Heere heeft weggelegd voor die Hem vrezen. Mag het zo zijn dat de Heere Jezus is heengegaan om ook voor u plaats te bereiden in het hemelse Kanaän? Dan hebben we onze kinderen toch wel wat te vertellen. Hoe jong ze ook nog zijn, en dan juist als

opdat de prediking vrucht mag afwerpen in uw leven tot uitbreiding van Gods Koninkrijk en tot eer van Gods Naam.

Ds. A. van Heteren.

ze nog zo jong zijn, spreken over dat erf, waarvan de psalmdichter zegt: "O heerlijk erf, gij kunt mijn ziel voeren".

Achsa zie ik zitten op pappa's knie. Hoor haar vragen: "pappa, hoe komt het dat we nog niet in het beloofde land zijn?" Nu zie ik Kaleb tranen wegpinken en ik hoor hem zeggen: "och kind, het volk geloofde het kwaad gerucht van tien verspieders. Jozua en ik mochten spreken: "Laat ons vrijmoedig optrekken, en dat land erfelijk bezitten; want wij zullen het voorzeker overweldigen". Toen ontkwamen wij ternauwernood aan de dood door steniging. Vanwege ongehoorzaamheid konden we niet ingaan, en dat, lieve kind, houdt buiten Kanaän. Ongeloof maakt de belovende God tot een leugenaar. Daarom blijven wij veertig jaar in deze grote en hete woestijn, en daarom sterven allen die toen boven de twintig waren".

Ik weet niet hoe het gegaan is met Iru, Ela en Naām. Daar zwijgt de Schrift over. Wel weten we iets over Achsa. Zij werd de vrouw van Othniël; en Othniël was de eerste richter die de Heere gaf aan Israël. Dochter en schoonzoon mochten beide de Heere dienen en tot zegen van Israël zijn. Dat is het werk van de Heilige Geest. Doch ik vergeet geen moment vader Kaleb. Wat heeft hij zijn kinderen voorgehouden dat de belovende God altijd doet naar Zijn woord.

Ds. P. van Zonneveld

IN MEMORIAM BR. A. VAN ROSSEM- AMEIDE

Op zondagmiddag 23 november j.l. overleed broeder A. van Rossem uit Ameide, na een betrekkelijk kort ziekbed, in de gezegende leeftijd van 97 jaar. Vanaf 1941 bekleedde hij het ambt van ouderling in onze christelijke gereformeerde kerken. Ruim dertig jaar in de gemeente van Leerdam, waar hij in 1963 van de classis de bevoegdheid ontving om een stichtelijk woord te spreken naar art. 3 K.O.. Vanaf 1973 diende hij de gemeente van Ameide als lerend ouderling. Opnieuw met inwilliging van de clas-

sis Utrecht. Deze bevoegdheid heeft hij door Gods genade tot 19 juni 1992 met ere en tot stichting van de gemeente van Ameide mogen uitoefenen. Hij was toen bijna 86 jaar, maar naar het Woord uit psalm 92 nog krachtig en levend van geest om te verkondigen dat de HEERE recht is en in Hem geen onrecht wordt gevonden. Onze ambtsbroeder trad echter terug om de gemeente de gelegenheid te geven het beroepingswerk ter hand te nemen. Zijn ambt bleef hij tot zijn dood toe dragen in de

vaste overtuiging dat het de mens niet geoorloofd is om dat wat God ons gegeven heeft eigenmachtig af te leggen. Deze houding is kenmerkend geweest voor onze overleden broeder. Hij kende een hoge opvatting van het ambt en een geheiligd kerkelijk besef. Velen is hij hierin tot voorbeeld geweest. Wat had hij onze christelijke gereformeerde kerken lief! Ik mag dat hier met vrijmoedigheid vermelden. Omdat ik het hem zelf op zijn sterfbed nog heb horen betuigen met de bewogenheid die zijn opstelling en zijn prediking binnen onze kerken heeft getypeerd. Wat leefde hij tot het laatste toe mee met het geheel van de kerken binnen de gereformeerde gezindte. Hij was een vriend en metgezel van allen, die Gods Naam ootmoedig vrezen en leven naar Zijn goddelijk bevel! Dat bleek wel toen hij de laatste weken van zijn leven moest worden opgenomen in Huis ter Leede in Leerdam.

De plaats van zijn geboorte waar hij tot zijn 65^e jaar werkzaam was op de glasfabriek.

Velen, die hem vanuit die periode kenden, kwamen afscheid van hem nemen. Door allen werd hetzelfde getuigenis gegeven van de grote inzet en betrokkenheid met het kerkelijke leven in de tijd, dat ouderling Van Rossem daar mocht dienen. De kerkelijke strijd is hem m.n. in de oorlogsjaren in Leerdam niet bespaard gebleven. Toen een groot gedeelte van de gemeente zich in 1941 onttrok aan ons kerkverband en aansluiting zocht bij de gereformeerde gemeenten. Onder dat deel bevonden zich velen van zijn vrienden. Een zwarte bladzijde in zijn bewogen levensgeschiedenis. Maar met volle overtuiging mocht hij blijven staan voor de christelijke gereformeerde leer. Bedroefd kon hij zijn, wanneer het geestelijke klimaat binnen onze kerken op een liefdeloze wijze werd geheeld.

Allen die onze broeder gekend hebben, weten dat hij een bijzondere persoonlijkheid is geweest. Een man des vredes. Een ambtsbroeder waaraan wij juist in onze tijd zo'n schreeuwen-de behoefte hebben. Een begenadigd mens, die anderen door zijn godvruchtige levenswandel tot jaloersheid wist te verwekken. Een man, die door zijn milde karakter een ruime plaats innam in veler harten. Zonder daar op uit te zijn!

Er zou veel meer van hem te zeggen zijn. De HEERE gaf hem genade en eer. Daaraan is het alleen te danken

geweest dat onze overleden broeder een eigen plaats mocht innemen in ons kerkelijke leven in het algemeen. En in de gemeente van Ameide in het bijzonder.

Door Gods genade mocht hij een geestelijke leidsman tot Christus zijn, Die hij op een geheel eigen wijze in zijn prediking mocht voorstellen. In Zijn schoonheid en beminnelijkheid. Wat droeg hij ook de jeugd van de kerk in zijn hart mee tot voor de Troon van Gods genade.

Zonder overdrijven mag worden gesteld, dat het gemeentelijke leven in Ameide in hoge mate bepaald is geworden door het dienstwerk van onze overleden broeder Andries van Rossem. Door deze gemeente werd hij dan ook gezien als haar eigen herder en leraar. Dienaar van het goddelijke Woord. Weliswaar zonder theologische scholing, maar kennelijk van God geleerd.

Begrafenis br. A. van Rossem te Leerdam

Dat de HEERE ons als gemeente veel in hem geschonken heeft, bleek wel op de dag van zijn begrafenis. Deze vond onder grote belangstelling plaats op donderdag 27 november j.l.. Ds. H. van der Ham, kleinzoon van br. Van Rossem, ging in de rouwsamen-

komst voor, die vanwege de grote te verwachten schare van belangstellenden in de Pauluskerk was belegd.

Nadat een korte levensschets was gegeven, werd het Woord bediend uit Johannes 3:16.

Zowel deze tekst als de daarbij behorende psalmen, die in deze dienst van Woord en gebed gezongen werden, waren door de overledene zelf van tevoren vastgelegd.

Dit gebeurde ruim zes jaar geleden, hetzelfde jaar waarin ds. H.C. van der Ent overleed: 1997.

Tijdens de betrekkelijk korte periode van ziekte, die aan het overlijden van ds. Van der Ent vooraf ging, werd evenzeer voor het leven van br. Van Rossem gevreesd.

Als door een wonder mocht hij toen herstellen, terwijl de artsen in het Prinses Beatrix Ziekenhuis te Gorinchem overtuigd waren, dat hij sterven zou. De Hemelse Arts kende een andere diagnose. Nog zes jaar mocht onze ambtsbroeder als 'emeritus-ouderling' zijn plaats in de gemeente van Ameide blijven innemen. Een periode, waarin hij door velen uit de gemeente (én daar buiten) werd opgezocht. Zodoende bleef hij betrokken met het kerkelijke wel en wee. En mocht hij een raadsman zijn naar wie geluisterd werd.

Met dankbaarheid en genoeg mag ondergetekende dan ook terugzien op de korte tijd, dat hij deze medestrijder in de dienst van Gods Koninkrijk nog verschillende malen heeft mogen ontmoeten. In deze periode zijn eerdere contacten vanuit de gemeente van Werkendam (1975-1983) vernieuwd, verdiept en versterkt. Er was immers niet zoveel tijd nodig om er achter te komen wie br. Van Rossem was. Hij sprak als een (groot)vader tot zijn zoon. Vertrouwd en innemend. Juist vanwege deze kostbare ontmoetingen in de laatste fase van het leven van br. Van Rossem, werd bij het geopende graf, de plaats waar zijn jongste dochter en zijn geliefde vrouw begraven liggen, afscheid van hem genomen vanuit het Woord van God.

Wat in mensenwoorden niet was weer te geven, werd ondergetekende vanuit 2 Kon.2:14 aangereikt. Niet alleen hem, maar naar wat mag worden geloofd ook de gemeente van Ameide. Afscheid nemen van iemand aan wie wij ons zo zeer van harte verbonden hebben geweten is immers een aangrijpend gebeuren. Dat gold voor Elisa toen deze van Elia moest scheiden. Hij was immers door God als zijn opvolger geroepen om zijn werk over te nemen en voort te zetten. Elisa moest op datzelfde moment van afscheid nemen, zijn onbekwaamheid sterk in leven. Veel had hij van Elia mogen ontvangen, maar tegelijk beseftte hij dat dat alles niet toereikend was om zijn taak over te kunnen nemen. Dat bleek uit zijn ontroerende gebed. Waar is de HEERE, de God van Elia. Ja, Dezelve! Dezelfde woorden, die aan het graf van br. Van Rossem klonken, mocht ondergetekende van wijlen ds. Van der Ent ontvangen, toen hij als predikant van de gemeente te Doornspijk bevestigd werd. Een woord van betekenis dus, zowel voor het verleden, als voor de toekomst.

Wat hebben wij anders en meer nodig, als dienaar en gemeente, dan de hulp, de genade en de bekwaamheid van de HEERE. Die God, Die door de hand van Christus Zijn welbehagen volvoert. Zijn Naam moet eeuwig de eer ontvangen.

Daarheen verwees ds. van der Ham tijdens de rouwplechtigheid en met geen ander bedoelen werden woorden van troost en vermaan gesproken op de plaats waar br. Van Rossem aan de schoot der aarde werd toe betrouwd. Waar zijn lichaam rusten

De HEERE nam tot Zich onze geliefde vader, schoonvader, groot- en overgrootvader

Andries van Rossem

sinds 1967 weduwnaar van Aaltje van Rossem - van der Haar

in de leeftijd van 97 jaar.

Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verdere, maar het eeuwige leven hebbe.

Johannes 3 vers 16

J. van Rossem
M.J.W. van Rossem - de Leeuw
G. van der Vliet
J.A. Klop - Clements
T.A. van Rossem (in herinnering)

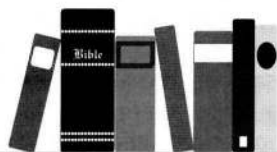
Klein- en achterkleinkinderen

Ameide, 23 november 2003
Hazelaarlaan 76
Corr. adres: Broekseweg 71, 4233 CV Ameide

De begrafenis heeft plaatsgevonden op 27 november op de algemene begraafplaats te Leerdam.

mag tot op de jongste dag. De dag van de opstanding. Op de begraafplaats in Leerdam stond op één van de grafstenen te lezen: **Verloren, maar niet vergeten!** Woorden, die ongetwijfeld een bepaalde betekenis zullen hebben (gehad). Zij stemmen in ieder geval tot nadenken. Toen ds. R. Kok overleed, schreef ds. W. van Gorsel in het Gereformeerd Weekblad een 'In Memoriam' gewijd aan deze markante persoonlijkheid. De eerste dominee, die Ameide mocht kennen. Boven dit 'In Memoriam' stond: **Een grote in Israël gevallen!** Een opmerkelijk bericht, waarin een warme sympathie voor de persoon van ds. Kok werd gevoeld. Mag ook dit 'In Memoriam' met dezelfde bedoeling worden afgesloten? Met br. Van Rossem is een grote in Israël gevallen. Een broeder, die in onze gedachten mag blijven voort leven als een mens, die door Gods genade behouden mocht worden. Om nooit te vergeten.

JHvD.

BOEKBESPREKINGEN

Ds. J. Westerink, *Obadja- Micha*, 96 blz., € 9,50, Uitgave Buijten & Schipperheijn, Amsterdam.

De ondertitel luidt: Profeten van Gods trouw. In kort bestek worden beide bijbelboeken door de auteur besproken. Met de publicatie van dit boekje is de behandeling van de 12 kleine profeten door ds. Westerink voltooid. Het boekje kan zeker diensten bewijzen bij het zich verdiepen in de boodschap die Obadja en Micha mochten brengen. Elke lezing eindigt met een aantal gespreksvragen waardoor het goed gebruikt kan worden op verenigingen en bijbelstudiegroepen.

Voor info bel:

0416 - 692 787
of
0341 - 425 712

**Reformatische Vereniging van
Ongewild Kinderloze Echteparen**

'Gedenkt uw voorgangers, die u het Woord Gods gesproken hebben; en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandel'.

Hebreeën 13: 7

Het behaagde de Heere om op Zijn dag tot Zich te nemen, Zijn dienstknecht, onze zeer geliefde medeambtsbroeder, ouderling

A. van Rossem

op de leeftijd van 97 jaar

Ouderling A. van Rossem diende de gemeente van de Christelijke Gereformeerde Kerk, te Ameide, in liefde en grote getrouwheid van 1973 tot en met 1992 als lerend ouderling en daarna als ouderling. Zijn dienen mocht werkelijk een dienen zijn.

De Heere trooste de achtergebleven familie en heilige deze roepstem aan ons aller hart.

Ameide, 23 november 2003

Namens de kerkenraad voornoemd,
ds. J.H. van Dijk, preses
J.F. Bens chop, scriba

AMERSFOORT
Tel. 033-2770287
Raadpleeg voor meer info:
www.chinachristianbooks.com
U kunt uw gift overmaken
op bankrekeningnummer:
3473-76.029

Daad bij het Woord

DAADPROJECTEN

Reeds 7 jaar mogen we in China de huisgemeenten waarmee we ons verbonden weten, voorzien van goede, reformatische lectuur. Steeds meer dringt ons ook de materiële nood onder hen. Voor minderheidsgroepen in de hoge bergen willen we daadprojecten starten. Concrete hulp in nood. Wilt u iets afstaan opdat we naast de geestelijke nood hen ook kunnen bijstaan in de tijdelijke noden? Dank!

10 jaar actief in China Jubileum jaar (1993-2003)

Toch zijn er tot op vandaag grote delen van China, waar het evangelie nog niet is verkondigd.

Onze opdracht is nog niet voltooid. De Heere zal Zijn gemeente vergaderen 'Uit alle natieën en geslachten, volken en talen'.

**Steun de lijdende kerk in China en maak uw jubileumgift over op
Giro 320666**

Info secretariaat: Kerkewijk 158, 3905 JJ Veenendaal